The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Academic Social Science Studies *dergisi yılda dört dönem yayın yapan uluslararası hakemli bir dergidir.*
Academic Social Science Studies *dergisinde yayınlanan tüm yazıların, dil, bilim ve hukûki açıdan bütün sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları* **www.jasstudies.com**'a *aittir.*
Yayınlanan yazılar yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz.
Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir.
Gönderilen yazılar iade edilmez.
The Journal Of Academic Social Science Studies, *Uluslararası hakemli ve indeksli bir dergidir.* ***SOBİAD, MLA, ASOS, TEİ (Türk Eğitim İndeksi), ARASTIRMAX, Akademik Dizin (Akademik Türk Dergileri İndeksi), Journal Seek, Research Bible, İSAM, Index Copernicus, Mendeley, Open Academic Journals Index, CiteFactor, Scientific Indexing Services, Akademic Keys, ASI (Advanced Science Index), S journals Index, ESJI (Eurasian Scientific Journal Index), I2OR, MIAR (Information Matrix for the Analysis of Journals), Spark Index, İnfobase Index, Sysmatic Impact Factor, International Innovative Journal Impact Factor, Science Library Index*** *başta olmak üzere onlarca veritabanı ve indeks tarafından taranmaktadır.*

The Journal of Academic Social Science Studies is an international peer-reviewed journal that is published four terms per annum.
Language, science and the law of liability of all the articles published in the Journal of Academic Social Science Studies belong to their authors www.jasstudies.com.
The published articles partially or completely in any way cannot be printed, reproduced without the written permission of the publisher.
Editorial Board is absolutely free whether to publish or not publish all the articles send to journal. Submitted papers will not be returned to the authors.
The Journal of Academic Social Science Studies, is an international peer-reviewed and indexed journal. **SOBIAD, MLA, ASOS, TEI (Turkish Education Index), ARASTIRMAX Academic Index (Turkish Academic Journals Index) Journal Seek, Research Bible, ISAM, Index Copernicus, Mendeley, Open Academic Journals Index, CiteFactor, Scientific Indexing Services, Academic Keys, ASI (Advanced Science Index), Sjournals Index, ESJI (Eurasian Scientific Journal Index), I2OR, MIAR (Information Matrix for the Analysis of Journals) and especially Spark Index, Infobase Index, Sysmatic Impact Factor, International Innovative Journal Impact Factor, Science Library Index** are scanned by index and dozens database.

e-ISSN: 2147-2971 / p-ISSN: 2148-4163
Firat University Faculty of Education Turkish Education Department Elazig-TURKEY
20 / 11 / 2017
Number: 61 - Autumn III / 2017

The Journal of Academic Social Science Studies
International Journal of Social Science

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Editor
Dr. Serdar Yavuz

E-mail: info@jasstudies.com
Web: http://www.jasstudies.com/
Adress: *Firat University Faculty of Education Turkish Education Department Elazig-TURKEY*

TheJournal of Academic Social Science Studies
Number: 61 - Autumn III / 2017

JASS Studies
Number: 61 / Autumn III 2017
ACADEMIC SOCIAL SCIENCE STUDIES
Uluslararası Hakemli Dergi / International Journal of Academic Social Science Studies

Editör / Editor
Dr. Serdar Yavuz

Editör Yardımcıları / Assistants of Editor
Dr. Slavka Hlásna
Dr. Özcan Bayrak
Dr. Onur Köksal
Dr. Serdar Bulut
Dr. Seda Taş

Alan Editörleri / Field Editors

Dr. Ahmet AĞCA	Accounting and Finance	Dumlupinar University
Dr. Ali M. BAYRAKTAROĞLU	Photography	Trakya University
Dr. Ayça Can KIRGIZ	Product Management/Marketing	Yeditepe University
Dr. Barış TOPTAŞ	Music	Adiyaman University
Dr. Bayram TAY	Social Sciences Education	Ahi Evran University
Dr. Erfumiye ERTEKİN	History	Mersin University
Dr. Erkan Turan DEMİREL	Business and Economics	Firat University
Dr. Fatih ÖZEK	Turkish Language and Literature	Firat University
Dr. Fatma Ebru İKİZ	Psychological Counseling and Guidance	Dokuz Eylül University
Dr. Fevzi RENÇBER	Theology	Şirnak University
Dr. Gözde EMEKLİ	Geography	Ege University
Dr. Hanife Nalan GENÇ	French Language and Education	Ondokuz Mayıs University
Dr. İbrahim Halil ÇANKAYA	Sociology	Uşak University
Dr. İbrahim ÜNAL	Science Education	İnönü University
Dr. Işıl TANRISEVEN	Primary Education	Mersin University
Dr. Kürşat Yusuf AYTAÇ	Physical Education	Adiyaman University
Dr. Lütfiye CENGİZHAN	English Language Teaching	Trakya University
Dr. Mahmut ÖZTÜRK	Painting Job Training	A. I. Baysal University
Dr. Mehmet KURUDAYIOĞLU	Turkish Language Teaching	Abant I. Baysal University
Dr. Mümin DAYAN	Marketing	U. Arab Emirates University
Dr. Murat SUNKAR	Geography	Firat University
Dr. Mustafa AKDAĞ	Educational Sciences	Erciyes University
Dr. Sabri SİDEKLİ	Education Classroom Teacher	M. Sitki Kocman University
Dr. Şebnem SOYGÜDER	Radio Television/Broadcasting	Ege University
Dr. Seda TAŞ	English Language and Literature	Trakya University
Dr. Sedat CERECİ	Radio Television/Broadcasting	Mustafa Kemal University
Dr. Selim YILMAZ	Linguistics	Marmara University
Dr. Şenay Sezgin NARTGÜN	Educational Sciences	A. Izzet Baysal University
Dr. H. Sibel ÜNALAN	History of Art	Adnan Menderes University
Dr. Soyalp TAMÇELİK	International Relations	Gazi University

Dr. Süleyman KARACELİL	Religious Education	Mustafa Kemal University
Dr. Türkan ERDOĞAN	Sociology	Pamukkale University
Dr. Yusuf GENÇ	Social Work	Sakarya University

Danışma Kurulu / Board of Advisory

Dr. Ahmet BURAN	Firat University
Dr. Alexsandre KALACHE	Oxford University
Dr. Erdal ZORBA	Gazi University
Dr. Gloria GUTMAN	Simon Fraser University, Vancouver / Kanada
Dr. Gürer GÜLSEVİN	Ege University
Dr. Han-Woo CHOİ	Dışişleri Kore Üniversite Araştırmaları / Güney Kore
Dr. Hassan ALİ	Maldivler Ulusal University / Maldivler
Dr. Horst UNBEHAUN	Robert Gordon University, Nürnberg / Almanya
Dr. İlhan GENÇ	Düzce University
Dr. İsmail BAKAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam University
Dr. Jürgen NOWAK	Uygulamalı Bilimler Alice Salomon University / Berlin
Dr. Kim Hyo JOUNG	Dışişleri Busan University Çalışmaları / Güney Kore
Dr. Monika DOHNANSKÁ	Teknoloji, Slovakya Dubnica Enstitut
Dr. Muammer ÇETİNGÖK	Tennessee Knoxville, ABD University of
Dr. Nurşen ADAK	Akdeniz University
Dr. Özden TEZEL	Eskişehir Osmangazi University
Dr. Remzi OTO	Dicle University
Dr. Ronald A. FELDMAN	Columbia University / ABD
Dr. Shannon MELİDEO	Marymount University, Arlington / ABD
Dr. Woo Duck CHAN	Busan University Yabancı Çalışmaları / Güney Kore

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Abdullah ŞAHİN	Çanakkale Onsekiz Mart University
Dr. Bülent Cercis TANRITANIR	Yüzüncü Yıl University
Dr. Çavuş ŞAHİN	Çanakkale Onsekiz Mart University
Dr. Faruk ÖZTÜRK	Kilis 7 Aralik University
Dr. Mustafa ÇOLAK	Birleşik Arap Emirlikleri University
Dr. Nadir İLHAN	Ahi Evran University
Dr. Nazmi ÖZEROL	Adiyaman University
Dr. Sevil H. MEHDİYEVA	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Dr. Tarık ÖZCAN	Firat University
Dr. Yücel YÜKSEL	Istanbul University

İndeks Sorumluları / Personsfor Index Process

Dr. Mehmet BAYANSALDUZ	M. Sıtkı Kocman University

Hukuk Danışmanı / Legal Counselar

Av. Gürhan CANPOLAT — Istanbul Barosu Baro Sicili: 25490

Yabancı Dil Uzmanları / Foreign Language Specialist

Dr. Ozan Deniz YALÇINKAYA	Dicle University
Okt. Hakkı ŞİMŞEK	Adiyaman University
Okt. Özlem ALADAĞ BAYRAK	Trakya University
Okt. Servet ÇINAR	Galatasaray University
Öğr. Gör. Alize CAN	Trakya University
Öğr. Gör. Ezgi AYDEMİR	Yildiz Teknik University

Redaktörler / Redactors

Okt. Cihat BIÇAKCI	Giresun University
Öğr. Gör. Mehmet Akif KARA	Giresun University
Okt. Osman ALBAYRAK	Giresun University

Dış Temsilciler Koordinatörü / General Coordinator of Foreign Editor

Dr. Zafer DANIŞ — Sakarya University

Sosyal Paylaşım Ağları Sorumlusu / Social Sharing Nets Principal

Arş. Gör. Hasan KIZILDAĞ — Ondokuz Mayis University

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science
Doi number:http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7317
Number: 61 , p. 429-440, Autumn III 2017
Yayın Süreci / Publication Process
Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date
28.09.2017 **20.11.2017**

HIZ SİYASETİ: PAUL VİRİLİO'NUN DROMOLOJİ KURAMI

THE POLITICS OF SPEED: THE DROMOLOGY THEORY BY PAUL VIRILIO

Dr. Aykut Aykutalp
ORCID ID: *orcid.org/0000-0001-5991-0306*
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Öz

Bu çalışma Çağdaş Fransız Düşüncesinin önemli bir temsilcisi olan Paul Virilio'nun toplum çözümlemesini merkeze almaktadır. Virilio modern toplumu hız üretici araçların yaygınlaşması bağlamında zaman-mekan ilişkilerinin dönüşümü olarak görmektedir. Hızın ve hız üretici araçların artışı mekanın sonunu getirdiği gibi zamanı da hızlanmış zaman olarak yeniden inşa etmiştir. Hız ekonomik, politik, askeri, toplumsal ve kentsel alanların örgütlenmesinde baskın bir mantık olarak görülmektedir. Başka bir deyişle modern toplum temelinde salt ekonomik dönüşümlerin değil, politik, askeri, mekansal ve teknolojik değişimlerin de olduğu yeni bir hız mantığı yoluyla inşa edilmektedir. Virilio'ya göre modern çağ hız üretici araçların yaygınlaşması yoluyla hareketi esas alan bir toplum modelini beraberinde getirmiştir. Modern toplumdaki dönüşümleri "dromoloji" (hız bilim) kavramıyla tanımlamaktadır. Bu yaklaşım hızı tarihsel olarak bütün toplumların oluşumunda ve gelişimindeki merkezi bir kategori olarak ele almaktadır. Virilio'ya göre hız hem iktidar ve kontrol aracı hem de para ve zenginliğin dağılımını belirleyen önemli bir araçtır. Çalışma Virilio'nun dromolojik devrim, dromolojik ilerleme, dromokratik toplum gibi kavramlarla tartışmaya açtığı hızın toplumsal ve tarihsel süreçteki dönüşümünü olduğu gibi askeri örgütlenme ve mekansal organizasyonun modernite içerisindeki değişimini de tartışmaktadır. Çalışma bir bakıma radikal bir dromolojik durum olarak küreselleşmenin neden olduğu bilgi, enformasyon, para ve emek akışlarının yarattığı yeni toplum örgütlenmesini de anlamayı amaçlayan bir çerçeve çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Paul Virilio, Dromoloji, Dromokratik Toplum, Dromolojik İlerleme, Dromolojik Devrim

Abstract

This work focuses on the analysis of Paul Virilio, an important representative of the Contemporary French Thought, pertaining to society. Virilio sees modern society as the transformation of time-space relations within the context of the proliferation of

speed-producing vehicles. The proliferation of speed and speed producing tools has brought about the end of space and also has reconstructed time as accelerated time. Speed is seen as a dominant logic in the organization of economic, political, military, social and urban spheres. In other words, modern society is built on the basis of a new logic of speed in which not only merely economic transformations but also political, military, spatial and technological changes occur. According to Virilio, the modern age brought a model of society based on movement through the proliferation of speed-generating tools. He defines the transformations in modern society with the concept of "dromology" (speed science). This approach evaluates the speed as a central category in formation and development of all socities. To Virilio, speed is an important tool determining both power and controlling means and the distribution of money and wealth. The study discusses the transformation of the speed, which is questioned by Virilio by means of such concepts as dromologic revolution, dromologic progress, dromocratic society, within the social and historical processes as well as the change of military and spatial organizations within the mdoernity. The study, in a way, draws a framework that aims to understand the new social organization of information, information, money and labor flows caused by globalization as a radical dromologic situation

Keywords: Paul Virilio, Dromology, Dromocratic Society, Dromological Progression, Dromological Revolution

Giriş: Hız ve Politika

Paul Virilio, mimarlık, görsel sanatlar, tarih ve felsefe alanında çalışmalar yapan çağdaş Fransız düşüncesinin önemli temsilcilerinden biridir. Virilio düşüncesinin temelinde Husserl, Heidegger ve Merleau-Ponty gibi felsefecilerden etkilenerek inşa ettiği fenomonolojik toplum kuramı vardır. Virilio 1960'lardan itibaren farklı alanlarda eserler üreten bir düşünür olarak kentsel mekanın örgütlenmesi kadar, askeri endüstriyel kompleksin dönüşümü, bilgi ve iletişim teknolojileri devrimi gibi bir dizi toplumsal fenomeni incelemiştir. 1970'lerde kentsel mekanın askeri mantıkla düzenlenmesinin neden olduğu yeni hız siyasetini, 1980'lerde estetik sorunsalını ve 1990'larda internet ve sibernetik teknolojilerinin kentsel mekanda yaygınlaşmasının toplumsal sonuçlarını tartışmıştır (Armitage, 2017: 314-315).

Virilio'nun toplum çözümlemesi belirli bir "savaş modeli" üzerinden analiz ettiği savaş mantığında ve kentsel mekanın örgütlenmesinde ortaya çıkan değişimi anlamaya olanak sağlayan bir perspektife dayanmaktadır. Virilio bütün bu dönüşümü hız kavramı üzerinden tartışmaya açmaktadır. *Hız ve Politika* adlı çalışması hızın toplumsal ilişkilerin kurulmasında artan önemini, hareket teknolojilerinin ve hız türlerinin analizini merkeze almaktadır (Kellner, 1999: 104). Virilio bu çalışmasında modern çağı açıklamak için hız kavramını temel alan bir teori geliştirmiştir. Hız ekonomik, politik, askeri, toplumsal ve kentsel alanları kuşatan bir mantık olarak görülmektedir. Başka bir deyişle modern toplum temelinde ekonomik dönüşümlerin değil, politik, askeri, mekansal ve teknolojik değişimlerin olduğu yeni bir hız mantığı uyarınca kurulmaktadır (Armitage, 2000: 2). Virilio'ya göre modern çağ hızın merkezinde olduğu araçların üretimi yoluyla hareketi temel alan bir toplum modelini beraberinde getirmiştir. Modern toplumla birlikte ortaya çıkan hız tutkusunu, zamanı ve mekanı kontrol altına alma isteğini "*dromoloji*" (hız bilim) kavramıyla tanımlamaktadır. Dromoloji kavramı antik Yunanda "dromos" akıntı, yol, yürüyüş, koşu ve seyir anlamına gelmektedir. Modern çağla birlikte hız dünyanın genel yasası haline gelmiştir. Hareketsizlik ölümle eşdeğer bir durum olarak görülmektedir (Virilio, 1998: 69). Bu bağlamda hız toplumsal, ekonomik ve politik olanın sınırlarını inşa eden kurucu bir moment olarak modern dünyanın oluşumunda merkezi bir kategori olarak görülmektedir.

Modern toplum iletişim ve ulaşım olanaklarının genişlemesi bağlamında mekan-zaman uzaklaşmasının gerçekleştiği yeni bir toplumsal durum ortaya çıkarmıştır (Giddens, 2004: 91). Mekan-zaman uzaklaşması, bireylerin belirli coğrafi sınırları aşmalarını olanaklı kılan araçların yardımı ile farklı mekanlar arasındaki akışkanlığını tarif etmektedir. Örneğin, 1794'te telgrafın icadıyla birlikte bölgeler arasındaki mekansal uzaklık bilginin artan hızlanması ile coğrafi önemini yitirmiştir. Mekansal sınırları ve mesafeleri aşacak ulaşım araçlarının icadı, tren, kara ve deniz taşımacılığı, para gibi finansal araçlar modern toplumda bireylerin mekanlar arasındaki hareketliliğini hızlandırmıştır. Mekansal sınırların önemini yitirmesi aynı zamanda yaşanılan zamanın da önemini kaybetmesine neden olmuştur. Hız, modern toplumda insan ilişkilerini düzenleyen bir olgu olarak önemini arttırmıştır. Hızın artması beraberinde insanın öneminin azalmasına neden olmuştur. Hız üretici araçların yaygınlaşması ile birlikte insan ve makine arasındaki ilişkiyi tarif eden yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Virilio'ya göre savaş ve ortopedinin gelişimi arasında görünür hale gelen bu ilişki, insan-makine birleşimini toplumsalın kuruluşunda merkezi bir kategori haline getirmiştir. Hızın artan önemiyle birlikte zaman ve mekan ilişkilerinin insan hayatı üzerindeki belirleyiciliği anlamını yitirdiği gibi hız iktidar tarafından toplumsal ilişkileri düzenleyici bir araca dönüşmüştür. Hızın artışı beraberinde insanın özgürlük alanlarını daraltacak koşulların oluşumuna neden olmuştur (Alver, 2007: 13).

Virilio'ya göre hızın dönüşümü ile ilgili olarak üç tarihsel dönem belirlenebilir (Alver, 2007: 14). İlki, kadının taşıyıcı bir araç olarak görülmesidir. Kadın, yiyeceklerin ve savaş malzemelerinin taşınmasını sağlayan bir araç olarak savaşta erkeğin hareket kabiliyetini arttırmayı olanaklı kılmıştır (Virilio, 2005: 40). Bu anlamıyla kadın, savaşın uzunca bir süre sürdürülmesini sağlayan araç olarak ilk taşıyıcı devrimi temsil etmektedir. Bu süreçte hayvanların ehlileştirilmesi de taşıma işini hızlandırmıştır. Hayvanların kullanılmasıyla birlikte uzak mesafeler boyunca ulaşımı kolaylaştıran araçlar hıza ve hız yeteneğine ivme kazandırmıştır. İkinci dönem, sanayi devrimiyle birlikte buharlı makinelerin kullanılması ve bu yolla hızın doğasında meydana gelen değişimdir. İletişim ve ulaşım olanaklarında meydana gelen artış, demir yollarının ve su kanallarının inşası hızın doğasında önemli bir değişimi ortaya çıkarmıştır. Üçüncü süreç ise, elektronik resimlerin hızlanımı yoluyla insan bedeninin yeniden kontrol altına alınması sürecidir (Alver, 2007: 14). Virilio'ya göre insanın dünyayı kavramaya yönelik algısında yaşanan dönüşümün temelinde görüntülerin ve resimlerin televizyon içerisinde hızlanması vardır. Bu hızlanma insanın düşünme kapasitesindeki azalmayı beraberinde getirmiştir. İnsanın düşünme kapasitelerinde meydana gelen düşüşün iyi bir örneğini savaş ve sinema arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde tarif eden Hitler dönemindeki propaganda bakanı Göbbels'in çalışmalarında görmek mümkündür. Sinema, savaşın geniş kitlelere aktarılmasının aracı haline gelmiştir. Sinemada görselleştirilen şiddet görüntüleri toplumun tek bir bünye gibi hareket etmesini amaçladığı gibi totaliter bir dünyanın oluşmasına da zemin hazırlamıştır (Alver, 2007: 20). Hızın artması, mekanın ve zamanın anlamsızlaşması beraberinde savaşın yıkıcı etkilerini görünmez kılmıştır. Savaş artık gözümüzün önünden akıp giden görüntüler, sesler ve resimlerdir. İnsanın deneyimlerinin ve yaşamının aktarıldığı mekansal birliktelik anlamsızlaşmıştır. Mekan ve zamanın anlamsızlaşması, hızın artışı ve hız taşıyıcı araçların daha da hızlanması beraberinde insanın otomatlaştığı bir dünyayı meydana getirmiştir. Hız arttıkça insanlar yavaşlamaktadır. Her şeyin hızlandığı bir dünyada hız iktidar ve kontrol aracı olarak önem kazanmaktadır. Başka bir ifade ile hız arttıkça, hız üretici araçlar çoğal-

dıkça insanın kontrol altına alınma süresi de kısalmaktadır (Alver, 2007: 25).

Virilio'nun kuramsal yaklaşımı hızın artan önemi ile birlikte hızın toplumsal, ekonomik, siyasal ve askeri endüstriyel kompleks üzerinde ne ölçüde etkili olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Hızın doğasında meydana gelen değişim insan ilişkilerinin inşa edildiği mekan ve zaman bağlamlarının kopmasına neden olmaktadır. Mekan ortadan kalktığı gibi zamanda hız üreten araçların yaygınlaşmasıyla birlikte yerini gerçek zamana bırakmaktadır. Bu çalışma Virilio'nun dromolojik devrim, dromolojik ilerleme, dromokratik toplum gibi kavramlarla tartışmaya açtığı hızın toplumsal ve tarihsel süreçteki dönüşümünü olduğu gibi askeri örgütlenme ve mekansal organizasyonun modernite içerisindeki değişimini ele almaktadır. Çalışma bir bakıma küreselleşen dünyada bilgi, enformasyon, para, emek akışlarının artan hızlanmasını olanaklı kılan araçların yeni bir hız toplumunu ortaya çıkardığı gerçeğini dikkate almaktadır.

Dromokratik Devrim

Virilio'nun dromokratik devrim kavramı modern toplumda hızın zenginlik ve gücün oluşumunda oynadığı tarihsel role gönderme yapmaktadır. Hız, zenginliğin ve gücün yoğunlaşmasını olanaklı kılan bir dizi sonuca neden olmuştur. Zaman para ise hız güçtür (Hauer, 2017: 2). Virilio'ya göre modern uygarlık iktisadi olmaktan çok askeridir (Virilio, 1998: 16). Her şeyin askeri bir mantıkla düzenlenmesi, sürekli bir kuşatma halinin işyerinde, hapishanede, kentte, cezaevinde ve düşkünlerevinde hakim olmasını beraberinde getirmiştir. Geleneksel toplumlarda görülen feodal kale kuşatma teknikleri, modern toplumlarda kara ve deniz birliklerinin artan etkinliğiyle birlikte mekansal sınırların ötesine geçmiştir. Modern dünyada zamansal ve mekansal sınırları aşan ve hareket edebilen ordular, makineler icat edilmiştir. Hızın doğasında meydana gelen bu artış belirli bir mekanla sınırlandırılamayan ve ülke topraklarının ötesine taşan savaş pratiklerini beraberinde getirmiştir. Askeri mantığın ve tekniklerin neden olduğu hızlı olma ve düşmandan kaçma stratejisi, artık yerini dolaşımın sınırsızlığına bırakmıştır. İnsanlık tarihinde ilk toplu taşımacılık Fransız devrimi öncesinde, deniz savaşlarının sanayileşmesinden hemen sonra ortaya çıkmıştır. Virilio bu değişim sürecini dromolojik ilerleme olarak görmektedir (Virilio, 1998: 48). Dromolojik ilerleme yönündeki bu değişimler ilk askeri sanayi toplumunu ortaya çıkarmıştır.

Virilio savaşın modern zamandaki örgütlenmesiyle toplumun kurumlarının, kültürünün, siyasetinin, ekonomisinin ve kentsel mekanlarının örgütlenmesi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Savaşın örgütlenmesiyle ortaya çıkan hızlı olma tüm toplumsal bünyenin düzenlenmesinde kullanılan bir mantığa dönüşmüştür. Askeri mühendislerin savaş araçları üzerindeki çalışmaları nükleer silahlar, atom bombaları ve siber makinelerin hızının sürekli artmasına sebep olan bir sürecin önünü açmıştır. Örneğin; Hitler 170.000 kişiyi araba sahibi olmaları için ikna etmiştir. Virilio'ya göre Nazi Almanya'sında Wolkswagen aracılığı ile amaçlanan şey insanlara sınırsız bir dolaşım özgürlüğü sunarak sokağın boşaltılması, sokaklarda oluşabilecek tepkilerin ortadan kaldırılmasıdır (Virilio, 1998: 30). Daha sonrasında gelen şey ise yol tanzimi düzenlemeleri ile hız sınırlamasına ilişkin yasaklardır. Dolayısıyla amaç arabalarla hızlanmış insan topluluklarının hücum gücünün kısıtlanması, belirli bir düzen içerinde tutulmasıdır. Buna göre artık politika askeri mantığın hakim olduğu bir dünyada hareketin kontrol edilmesi, hızın durağanlaştırılması ve mekanın düzenlenmesidir. Başka bir deyişle politika hızın kontrolü ve denetimi yoluyla toplumun denetimini olanaklı kılan düzenlemeler bütünüdür. Virilio barınma hakkını bu kontrol mekanizmasının bir uzantısı olarak yorumlamaktadır. Banliyöler; ona göre şehrin dışında, merkezden uzak bir mekanda kitlelerin kontrol edilmelerine, üremelerine ve yaşamalarına olanak tanınmasıdır. Virilio'nun da belirttiği gibi:

> "barınma hakkı, öne sürüldüğü gibi şehirde yaşam hakkı değildir, tıpkı toplumsal bağlarla birbirine bağlı olmayan vahşi bir hayvan sürüsü gibi proleter güruhu da içinde hep bir tehdit, bir bilinmezlik ve yırtıcılık potansiyeli taşır; insanların yaşadığı yerlerin yakınında ve onların gözetimi altında olarak toplaşmasına ve üremesine izin verilir…" (Virilio, 1998: 14).

Virilio'ya göre sanayi toplumunu temsil eden gösterge Sanayi Devrimi değil dromolojik devrimdir. Dromolojik devrim; hızın kontrol altına alındığı, denetlendiği, yoğunlaştırıldığı mantıktır. Virilio'ya göre hız çağımızın en önemli olgusudur. Mekan ve zamanın kontrolü hız dolayımıyla gerçekleşir. Savaş artık yerini "barışa" bırakmıştır. Virilio'ya göre eski toplumlarda savaş yerel ve sınırlı bir uzamda gerçekleşen bir olay iken, modern çağla birlikte dünyanın geneline yayılan ve günümüzde küresel bir hal alan bir olaya dönüşmüştür. Savaşın küresel bir hal alması hızın artışına bağlı olarak "zaman savaşına" dönüşmüştür (Virilio, 1998: 51). Bu bakımdan savaş her şeyden önce hız üretimine dayanmaktadır. Dolayısıyla ülke toprakları anlamını kaybetmiştir. Uçaklar, füzeler, dalga trenleri vasıtasıyla askeri mantığın anındalığı, mesafelerin kısalmasına ve düşmanın yenilgisine olanak tanımaktadır (Virilio, 1998: 127). Eskiden savaş meydanlarının coğrafi sınırları, hareketin ve hızın denetleyicisi konumundaydı. Günümüzde meydana gelen coğrafi büzülme ve mekanın anlamını yitirmesi olgusu saldırının ve karşı karşıya gelmenin anlamını ortadan kaldırmıştır. Bröckling'in de belirttiği gibi artık mekan önemsizleşmiştir, teknoloji düşünme süresini ortadan kaldırdığı gibi; insanların karşı karşıya gelmelerine neden olan savaş biçimini değiştirmekte, yerini makinelerin ve hızın artan etkinliğine bırakmaktadır (Bröckling, 2001: 357-58). Her şey bir hız yarışına, mekanların, nesnelerin tüketildiği bir gelip geçiciliğe denk düşmektedir.

Dromolojik İlerleme

Modern toplum ilerleme fikrinin merkezinde olduğu bir dizi toplumsal, siyasal, ekonomik ve bilimsel değişimleri ortaya çıkarmıştır. 17. yüzyıl Aydınlanma düşünürleri tarihi insan aklının ilerlemesi, zamansal-çizgisel bir rotadaki değişimler olarak ele almışlardır (Çiğdem, 2009: 42-43). Virilio'nun tarih okumasının temelinde hızın tarihsel süreçteki ilerlemesi vardır. Buna göre ilerleme yoktur, dromolojik ilerleme vardır. Hız bu yönüyle tarihsel olarak bütün toplumlarda gücün kaynağı olarak görülmelidir (Land, 2006: 2). Modern dünya hızın ilerlemesini olanaklı kılan bir dizi değişimi içermektedir. Hızın doğasındaki bu dönüşüm/ilerleme insanın zaman ve mekanla kurmuş olduğu ilişkinin boyutunda bir dizi değişime neden olmuştur.

Virilio'ya göre 19. yüzyıldan itibaren savaş teknolojilerindeki dönüşüm ile birlikte eskiden mekana bağımlı olan savaş mantığı yerini orduların herhangi bir şekilde karşı karşıya gelmedikleri yeni bir duruma bırakmıştır. Savaş alanının karaya bağımlı olmayan biçimi olarak deniz üzerindeki hakimiyet ordulara sürekli yer değiştirmeye olanak tanıyan özellikleriyle mekan fikrinin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Aynı zamanda ilk kitlesel seferberlik, insanların, malların harekete geçirilmesinin önünü açmıştır. Denizler üzerindeki hakimiyet yeni bir siyasi hukuk meydana getirmiştir. Virilio'ya göre "tüm toplumsal, dini, ahlaki zorlamaları, siyasi ve ekonomik tüm baskıları ve yerçekimine, kıtasal alan darlığına bağlı olan fizik yasalarının getirdiği sınırlamaları" deniz üzerindeki hak ortadan kaldırmıştır (Virilio, 1998: 47). Virilio modern kentin ortaya çıkışını da böylesi bir "savaş modeli" üzerinden açıklamaktadır. Buna göre feodal çağın müstahkem kenti sınırlı bir uzamda kitlelerin ve nesnelerin hareketsizliğine dayalı bir mekansal organizasyonken, modern kent silahların, ordula-rın ve insanların mekansal akışkanlığındaki

hızlanmayı olanaklı kılan yeni bir mimari yapı olarak ortaya çıkmıştır (Armitage, 2017: 314).

Savaşın örgütlenmesi ile toplumsal kurumların ve insan topluluklarının yaşamı arasındaki doğrudanlık ortadan kalkarak; yerini insanın hareket kabiliyetini arttıran ve denetleyen hızlanmış bir şiddete bırakmıştır (Virilio, 1998: 44). Şiddetin bu yönü, askeri çarpışmaların mekandan bağımsızlaşması dolayısıyla savaşın uzayıp gitmesine, sonu gelmeyen bir umutsuzluk halinin hakim olmasına neden olmaktadır. Virilio'ya göre umutsuzluğun üretilmesi Avrupa'da I. Dünya savaşı yılları boyunca hakim olan bu süreç daha sonrasında Hitler tarafından itaatkar Alman ulusunun yaratılmasına temel oluşturmuştur.

Savaş teknolojilerindeki bu dönüşüm mekansal savaşın, karşı karşıya çarpışmanın yerini herhangi bir ulusun topraklarına bağımlı olmayan küresel bir dünya savaşının sürekliliğine bırakmıştır. Bu süreklilik Virilio'ya göre "kapitalizmin yenilenmesini temsil eder çünkü tam tamına yeni devlet orduların gücüyle yıkılan, modası geçen eski müstahkem mevki tekniğinin aşılmasıdır" (Virilio, 1998: 46). Ülkelerin sınırlarını korumaya yönelik savaş tekniği yerini savaşın karadan, kıtalara ve dünyanın geneline yayılmasına bırakmıştır. Virilio'ya göre savaşın dönüşümü ile kapitalizmin dönüşümü arasında benzerlikler söz konusudur. Korumacı, mekana bağımlı ekonomi fikri yerini askeri mantığın karadan bağımsızlaşması, yüz yüze savaşın ortadan kalkmasına benzer bir süreci izleyerek küresel ölçekte mekandan bağımsızlaşmış ekonomik ilişkilere bırakmıştır. Bu dönüşümün merkezinde toplumsal ağları değişime zorlayan hız mantığındaki değişim vardır. Bu açıdan kapitalizm zaman ve mekan içerisinde istikameti olmayan sürekli bir yer değiştirmeyle özdeş hale gelmiştir (Virilio, 1998: 46). Dromolojik ilerleme, hızın mekan ve zaman üzerinde baskın bir mantık olarak belirleyici olma haline gönderme yapmaktadır. Buna göre:

> "hız batının umududur; orduların moralini yüksek tutan "savaşa kullanım kolaylığı getiren" hızdır, taşımacılıktır. Her arazide giden zırhlı araba engelleri ortadan kaldırır. Bu arabayla birlikte artık toprak yoktur; her-arazinin-araba yerine arazisiz araba diye adlandırılması uygun olan bu araç bayırları tırmanır, korulukları aşar, çamura bata çıka ilerler, geçerken çalıları, duvarları söker atar, kapıları yarar; karayolunun, demiryolunun eski çizgisel güzergahından kurtulur, hıza ve şiddete yepyeni bir geometri armağan eder" (Virilio, 1998: 59).

Dromolojik ilerleme, modern toplumda savaş sanayinin gelişmesiyle birlikte doruğa çıkmıştır. Savaş artık makinelerin yaptığı bir gösteriye dönüşmüştür. Böylelikle modern toplum makinelerin hakim olduğu, her şeyin hız tarafından belirlendiği, eski savaş tekniklerinin ortadan kalktığı ve savaşın sanayileştiği bir uygarlığı inşa etmiştir. Askeri tekniklerdeki dönüşümlerle birlikte savaş artık düşmanların karşı karşıya geldikleri bir durum olmaktan çıkmıştır. Savaş teknolojisinin gelişimine paralel olarak savaşlar elektronik olarak aktarılan resimlere, sinyallere ve tonlara dönüşmüştür. Körfez Savaşı televizyondan aktarılan elektronik bir gösteri olarak bu sürecin en iyi örneği olarak görülmektedir (Alver, 2007: 20).

Dromokratik Toplum

Tarihsel olarak bütün toplumlar hızı merkeze alan araçların gelişimi ile bir dizi ekonomik, politik ve mekansal süreçlerin karmaşık bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle her toplum hız ilişkileri üzerine temellenen dromokratik bir boyuta sahiptir (Hauer, 2015: 2445). Modern toplum da hız mantığındaki değişime koşut olarak ortaya çıkan yeni bir toplumsal örgütlenme olarak görülebilir. Virilio modern toplumu hızın ve hız üretici araçların neden olduğu yeni bir ekonomik, politik, mekansal ve askeri örgütlenme süreci olarak görmektedir. Virilio'ya

göre modern toplum askeri örgütlenme mantığının ve kentsel mekanın düzenlenmesini olanaklı kılan hız üretici araçların merkezinde olduğu dromokratik toplum modelini ortaya çıkarmıştır. Dromokratik toplum salt taşıyıcı ve harekete geçirici araçların hızlanması yoluyla değil, toplumsal değişimin ve toplumun bir bütün olarak hızlanmasını olanaklı kılan bir dizi gündelik hayat tecrübesi sonucunda oluşmaktadır.

Virilio'ya göre 17. yüzyıldan itibaren savaş esnasında meydana gelen sakatlıkları gidermeye yönelik bir alan olarak tıp içerisinde Ortopedi gelişmiştir (Virilio, 1998: 63). Amaç savaşın yıkıcı sonuçlarını, makineleşen uygarlığın yok edici etkilerini telafi etmek, bedenin yeniden işlevsel hale getirilmesini sağlamaktır. Öyle ki 1914 yılında Alman orduları fiziksel engellileri işlevselleştirme yoluna gitmiştir. Sağır ve dilsizler ağır topçu birliklerinde, kamburlar otomobilde işlevsel hale getirilmiştir. İnsan bedeninin işlevselleştirilmesini merkeze koyan askeri hız mantığı bir bakıma güçsüz bedenleri toplumsal süreçlerin içerisinde kullanarak yeniden var etmiştir (Virilio, 1998: 63). Bu yönüyle batının hareket diktatörlüğü işlevsel bir beden algısı üzerinden kurulmuştur. Güçsüz bedenlerin hızlanmasını olanaklı kılan bu strateji dromokratik bir toplumun kuruluşunu ilan etmiştir.

Dromokratik toplum, hızı merkeze alan yeni yolları, garları, kara ve demir yollarını, telefon şebeklerini ve sığınakları pratik savaşın farklı safhalarını denetim altına almak maksadıyla inşa etmiştir. Savaşın sanayileşmesiyle birlikte sömürgeciliğin hızlanması, kitlelerin askeri bir sanayi içerisinde proleterleşmesi yeni ekonomik bir düzenin oluşumuna neden olmuştur (Virilio, 1998: 65). Dromokratik toplum bu açıdan askeri sanayi kompleksin neden olduğu bir dizi mekansal-zamansal değişime kapı aralamıştır. Feodal dünyada belirli bir mekanla sınırlı olan savaş artık yerini mekanın ötesine taşıyacak araçların yardımıyla ülke sınırlarını aşan yeni bir mantık uyarınca örgütlenmeye bırakmıştır. Savaşın her safhası ülke sınırlarının korunmasını amaçlamaktan çok zamanın kontrolünü merkeze alan bir mantık uyarınca yürütülmektedir (Virilio, 1998: 127). Virilio bütün bu süreci dromokratik toplumun kuruluşu olarak görmektedir.

Radikal Bir Dromolojik Durum Olarak Küreselleşme

Virilio'nun dromoloji kuramı küresel dünyamızı biçimlendiren iktisadi, politik, mekansal ve askeri dönüşümleri açıklamaya olanak sağlamaktadır. Küreselleşme süreci olarak görülebilecek bu değişim dinamikleri son otuz yılda dünya ölçeğinde yeni bir toplumsal durumun oluşumuna kapı aralamıştır. Bu süreç küresel bir hat boyunca zaman-mekan ilişkilerinin toplumsal örgütlenmesinde bir dizi dönüşümü beraberinde getirmiştir. Küresel finansal ağ yapıları, iletişim devrimi, küresel bir medya düzeni, küresel çevresel felaketler, küresel savaş hali gibi bir dizi fenomen artık dünyanın belirli bir mekansal sınırla kavranamayacağını ve mekanın anlamını yitirdiğini göstermektedir. Virilio'ya göre de küreselleşme temelde pazarın ve dünyanın kapitalizm tarafından kuşatılması olmadığı gibi sosyalizm fikrinden mülhem olarak dünya enternasyonalizmi de değildir. Küreselleşme "modern çağın telekomünikasyon araçlarının elektronik atmosferi içine sıkışmış küçük bir gezegenin "mekanın sonunun" anlam kazanmasıdır (Virilio, 2003: 12). Küresel ölçekte yaşanan akıp gitmekte olan zamanın hız dolayımıyla belirlendiği dünyasal bir zaman düzeyine erişmemizdir. Virilio'ya göre merkezinde hızın olduğu yeni bir toplumsal organizasyon dünya ölçeğinde radikal değişimin olanaklarını yaratmaktadır. Tarihsel süreçte hızın doğasında meydana gelen değişim ekonomik, politik, askeri ve kentsel yapıların oluşumunda merkezi bir kategori olarak kendini açığa çıkarmıştır. Virilio küreselleşme sürecini radikal bir dromolojik durum olarak görmektedir. Hızın artışı

zamansal ve mekansal ilişkilerin doğasında radikal değişimleri ortaya çıkardığı gibi yeni çağın iktidar ve zenginlik kaynaklarının dağılımında da küresel bir düzen uyarında yeni bir toplumsal örgütlenme biçimi olarak ortaya çıkarmaktadır. Başka bir yönüyle küresel düzen yeni bir kontrol ve denetim aygıtları ve yeni bir iktidar mimarisi inşa etmiştir. Bu toplumsal örgütlenme zamansal-mekansal ağların değişimine yönelik radikal bir tutumu da içermektedir.

Zaman ve mekan arasındaki ilişki tarihin eskiçağlarından beri vardır. Her toplumsal örgütlenme kendine has zaman-mekan pratikleri oluşturmuştur (Harvey, 2010, 230). Modern öncesi toplumlar için zaman salt bulundukları yerin, bölgenin gerçekliği üzerinden anlam kazanmaktadır. Tarlaların sürülmesi, ekilmesi ve gündelik hayat zamanın yerel özelliklerine göre düzenlenmektedir (O'neıl, 2001: 3) Modern toplum "saat zaman"a yani yere ve belirli bir mekana bağlı kalmaksızın herkes için geçerli bir zaman algısına geçmiştir. Bölgesel ve yerel zaman anlayışları yerini ulusal ve uluslararası ölçekte geçerli ortak bir zaman mantığına bırakmıştır. Dolayısıyla küresel olanın yerel olan üzerindeki zaferi, coğrafi temele dayalı gerçek algısını ortadan kaldırmıştır. Virilio'ya göre bunun anlamı "anında gerçekleşen dünyasal iletişim çerçevesinde tele-kıtaların ortaya çıkmasıdır (Virilio, 2003: 13). Tele-kıtalar herhangi bir fiziksel ortaklığı olmasa da uzaktaki nesneleri, kişileri ve toplumları bir araya getiren mekanın ötesindeki oluşumlardır. Harvey bu eğilimi zaman-mekan sıkışması olarak tarif etmektedir (Harvey, 2010). Mesafelerin kısalması küresel bir dünyada zamanın ve mekanın aynı evrenin parçaları olarak görülmesini beraberinde getirmiştir.

Virilio Aristoteles'ten beri fizik ve metafizik kavramlarının felsefi olarak kabul edildiğini ve bunların günümüzde jeofizik ve meta-jeofizik şeklinde dönüştüğünü belirtmektedir. Meta-jeofizik kavramıyla anlatılmaya çalışılan günümüz dünyasında coğrafi temelin ortadan kalktığı ve küresel bir biçime dönüştüğüdür. Virilio'ya göre bugün meydana gelen şey "ulusal sınırlardan ziyade iletişimdeki gelişmeler ve mesafelerle ayrılan toplumların tarihi önem kaybetmiş, yerkürenin jeofiziği ise aşırı önem kazanmıştır" (Virilio, 2003: 13).

Küreselleşme kitle iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla, mesafelerin geniş bir aralık dolayımıyla var olduğu tele-varoluşu hakim kılmaktadır. Coğrafi sınırlara dayalı temelin ortadan kalkması, mutlak gerçekliği sanal bir gerçekliğe dönüştürmektedir. Kıtaların sınırlanmışlığına karşı tele-kıtalar dünyanın bir ucundan diğer ucuna gerçekliği mesafe tanımaksızın inşa etmektedir (Virilio, 2003: 14).

> "tarihin sonu diye bir şey olmadığı için coğrafyanın sonuna tanıklık ediyoruz. Geçen yüzyılın taşımacılık devrimine kadar varlığını sürdüren eski mesafeler, farklı toplumların birbirlerinden uygun şekilde uzak olmalarını getiriyordu. Bugün eşiğinde olduğumuz iletişim devrimi çağında ise, insan etkinliklerindeki sürekli geri besleme bu genelleşmiş interaktifliğe bağlı bir kaza tehdidini getirmektedir berberinde. Borsanın çöküşü belki de bu durumun en iyi belirtilerinden biridir" (Virilio, 2003: 14).

Virilio'ya göre küresel dönüşüm, yeri ve yereli dışarıda bırakmaktadır. Eskiden halkların tarihinden ve yaşadığı yerel mekanlardan bahsedilirken, günümüzde küresel ölçekte yaşam ve geçim mekanları olarak ulusal sınırlar anlamını yitirmiştir. Küresel dünyadaki bu değişim, yerel olanla küresel olan arasındaki; içerisi ile dışarısı arasındaki ayrımı ortadan kaldırmıştır. İçerisi ve dışarı arasındaki ayrımın ortadan kalkması beraberinde meta-siyasal bir boyutun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Meta-siyasal boyut ilk kez Amerikan başkanı Clinton tarafından vurgulanarak iç politikayla dış politika arasında herhangi bir fark kalmadığına yapılmış vurguyu içeren bir üst söylemdir. Bunun anlamı Virilio'ya göre ulusal ve küresel ayrımı-

nın ortadan kalkması dolayımıyla "gerçek kent"ten yere bağımlı olmayan "sanal kent"e geçilmesidir. Küreselleşme ile birlikte yere bağımlı olmayan meta-kent totaliter ve bütünleştirici bir metro politikanın hakim olmasının mekanı haline gelmiştir (Virilio, 2003: 15).

Antik yunanda polis (kent) politikanın mekanıdır. Siyasal kararlar polis içerisinde yurttaşların katılımıyla doğrudan bir biçimde verilmektedir. Küreselleşmeyle meydana gelen şey insanlığın bu eski kent formunun aktif bir biçimde geri getirilmesidir. Virilio'ya göre böylesi bir tarihsellikte yerel kent biçimi artık mahalleden, semtten farklı bir şey değildir. Merkezsiz ve çevresi belli olmayan "dünya meta-kent" inin bir semtidir (Virilio, 2003: 16).

Virilio'ya göre "zamansal mesafeler ortadan kalktıkça mekan imgesi genleşmektedir" (Virilio, 2003: 17). Tele-vizyon artık evde izlenen bir şey olmaktan çıkıp büyük gezegen optiği haline gelmektedir. Buna göre televizyon salt yerel meselelerin aktarıldığı bir araç değil, aynı zamanda küresel çapta bilgi edimin sağlandığı ve kitlesel kontrol, yönlendirme işlevini yerine getiren evrensel bilgi kaynağıdır. Günümüz iletişim teknolojisinde bu bilgi kaynağı televizyonu aşan farklılaşan bir çeşitlilik arz etmektedir. Küreselleşmeyle birlikte tele-vizyon mekansal bir kısıt içermeksizin dünyanın her yerinden bilgilerin, simgelerin, görüntü ve sesin akışkan olduğu "tele-gözetime" dönüşmektedir. Küreselleşmenin tele-gözetim stratejisi hızlandırışmış hakikat yoluyla mekanın sonunu getirmektedir (Köse, 2014: 192). Mekansal ve zamansal sınırların ortadan kalkması zamanı dünyasal zamana dönüştürdüğü gibi, görsel ve işitsel süreklilik tele-gözetim dünyasında ulusların sınır komşuluklarını önemsiz kılmaktadır (Virilio, 2003: 17). Böylece:

> "demek ki bugün küreselleşmenin iki tamamlayıcı görünümünü dikkate almak gerekiyor: bir yandan, haberleşmenin ve ulaşımın Zamansal Sıkışma'sı nedeniyle mesafelerin aşırı ölçüde kısılması; diğer yandan, Tele-Gözetim'in giderek yaygınlaşmakta olması" (Virilio, 2003: 17-18).

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan mekanın sonu aynı zamanda coğrafi sınırların eskiden var olagelen ayrımlarının önemini yitirmesine neden olmuştur. Tele-gözetim eski totaliter yönetimlerin tüm toplumu kontrol etme isteğinin somutlaşmış halini temsil etmektedir. Virilio'ya göre "haberleşme uydularının durmaksızın yörüngeye yerleştirilmesi, metropollerdeki kameralı gözetimin genelleşmesi, internette live cam (canlı yayın kamerası) kullanımın gelişmesi" büyük bir gözetleme mantığının hakimiyetini temsil etmektedir (Virilio, 2003: 19). Bu eğilim küresel bir panoptikon mimarisinin genel ve evrensel bir nitelik kazanmasına neden olmaktadır.

Virilio kendisine hayaletlerin saldıracağını düşünen June Houston adlı kadının örneğini vermektedir. June Houston evin çeşitli yerlerine on dört kamera yerleştirir ve böylece hayalet saldırılarını görüp ona karşı tedbirler geliştirebileceğini düşünür. Aynı zamanda internet aracığı ile kurmuş olduğu site üzerinden canlı yayın yapmaktadır. Amaç küresel ölçekte ağa giren herkes tarafından uyarılan bir yaşam biçimidir. Virilio'ya göre bunun anlamı "toplumsal tele-yakınlık" dolayımıyla bireysel kaygıların, yaşam biçimlerinin ağlar aracılığıyla aynı mekanı paylaşmayan bireylerin sanal cemaatini oluşturmaktır. Diğer bir boyutu da fiziksel olarak aynı mekanı paylaşmamalarına rağmen, uyarıcı bir mesaj hattı üzerinden komşuluğun mesafeyle sınırlandırılmadığı yeni bir olgunun ve yeni bir Tele-Vizyonun ortaya çıkması oluşturmaktadır (Virilio, 2003: 59). Buna göre "*bu yeni tele-vizyon artık izleyiciler kitlesini bilgilendirmek veya eğitmekle değil, özel şahısların ev içi mekanını teşhir ve istila etmekle görevli…, binanın veya mahallenin komşuluk birliğini kökünden değiştirmesi amaçlanan yeni bir sokak aydınlatma sistemi gibi işlev görmektedir*" (Virilio, 2003: 60). Fizik-

sel olarak bir yerde bulunma ile iletişime geçme arasındaki yüz yüze ilişki elektronik dünya tarafından olanaksız hale getirilmektedir. Ortak deneyimler, fiziksel mekanlar önemini yitirmekte, hız toplumsal ve kültürel dünyayı yeniden biçimlendirmektedir (Alver, 2007: 16).

Kürenin herhangi bir yerindeki görüntü mekansal sınırları aşarak gerçek zamanda bize ulaşmaktadır. Bilgisayar yalnızca bizi küresel ölçekte birbirimize bağlayan ve bilgi aktarımına yarayan bir şey değildir; aynı zamanda "otomatik bir görme makinesidir ve tümüyle sanallaştırılan bir coğrafi gerçeklik mekanının içinde faaliyet göstermektedir" (Virilio, 2003: 19).

Küreselleşme coğrafi olarak mekanın anlamını yitirmeye başlaması ile eski sömürgeci mantık yerini seks-kültür-reklamın öznesi olarak insan bedeninin sömürülmesine bırakmıştır. Sanat ile pornografinin bir araya gelmesi sanat galerilerin kitle üzerindeki denetimi, reklamlarda cinselliğin ve bedenin temalaştırılması bunun tipik görüntüleridir. Virilio'nun da belirttiği gibi "*batının yayılmacı itkilerinin yerini artık tüketilmiş bulunan coğrafyadan insan bedenine aktarılması; gezegenin hala görece az keşfedilmiş bir yeri olan, kültürel, toplumsal ve ahlaki yasaklarla görece korunan insan bedenine aktarılması yalnızca bir zaman meselesiydi*" (Virilio, 2003: 56).

Sonuç olarak, Virilio insanlık tarihi boyunca meydana gelen politik, ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümleri hızın doğasındaki değişimlere göre yorumlamaktadır. Hızın artması insanın kültürel, sosyal, politik ve ekonomik hayatı içerisinde iktidar ve tahakküm ilişkilerinin derinleşmesine neden olmuştur. İnsanın yaratıcılığından çok, makinelerin, taşıma araçlarının gelişimi ile birlikte insandaki otomatlaşma sürecine dikkat çekmiştir. Işık hızına ulaşmış mutlak iktidar toplum üzerinde totaliter bir işleve dönüşmüştür. İnsanın durağanlaşmasına karşın makinelerin hızlanmasını, insanın etrafında olup biten süreçlere müdahale olanağının azalması olarak yorumlamıştır.

Dromoloji Kuramına Yönelik Eleştiriler

Virilio'nun toplum çözümlemesi çağdaş tartışmalara egemen olan modernizm-postmodernizm karşıtlığının ötesinde değerlendirilmelidir. Virilio düşüncesi modernitenin eleştirel bir değerlendirmesini içerdiği gibi postmodern kuramcıların radikal aydınlanma eleştirisine de mesafeli yaklaşmaktadır. Postmodern teorinin üst anlatıların sonunu ilan etmesini olumlu karşılamadığı gibi modernitenin akıl nosyonunu tümüyle reddetmez. Hem postmodern hem de modern düşüncenin temsilcileriyle kurmuş olduğu kavramsal benzerliklere rağmen Virilio çağdaş dünyanın modernizm-postmodernizm karşıtlıkları üzerinden kavranamayacağını dile getiren, modern dünyanın ve kurumlarının aşırılıklarını ve altüst oluşlarını tartışmasının merkezine alan hipermodern bir düşünür olarak görülmektedir (Armitage, 2017: 321-322). Bu tartışmalara koşut olarak Virilio'nun dromolojik düşüncesine yönelik bir dizi eleştiri ortaya çıkmıştır.

Dromoloji kuramına getirilen eleştirilerden ilki, hız ve hareket arasında doğrudan bir ilişki kurulmasıdır. İkincisi; tarihsel, toplumsal süreçleri, hız üretiminin yaygınlaşması olarak tek bir neden üzerinden açıklamaya çalışmasıdır. Toplum kuramı içerisinde ekonomik belirlenimci ve kültürel belirlenimci ekollere ilaveten tarihi hız üretici araçların gelişmesi ve savaş modeli üzerinden yorumlama biçimine yönelik tutumu eleştiri konusu haline gelmiştir. Tarihin teknolojik yorumu ve medya eleştirisi hızın temelde olduğu ve bütün dönüşümlerin kaynağı olduğu yönündeki tek yönlü belirlenimci açıklamasını beraberinde getirmiştir. Üçüncüsü, çalışmalarında geleneksel olarak gerçekliğin inşasını belirli bir bölgeyle sınırlı zaman ve mekan anlayışı üzerine kurmuştur. Bu anlamıyla zaman ve mekanın dönüşümü ile gerçekliğin dönüşümü arasındaki parçalanmışlığı aşmanın yolu olarak teknik öncesi toplumsal biçimlere doğru geriye bir dönüşü savunmuştur. Dördüncüsü; hızın artmasını olanaklı kılan her şeyi

araç olarak kabul etmekte; fakat araçların içeriğine, biçimine ve kendisine yönelik bir açıklama ortaya koyamamaktadır. Beşincisi, küresel ölçekte medya, ağ içerisindeki öznelerin dönüşümüne olanak tanıyan yönüyle değil, daha çok öznenin iktidar yapılarınca denetim ve tahakküm altına alınmasına olanak tanıyan yönüyle ön plana çıkarılmıştır. Bu bakış açısı yapısalcılığa egemen olan öznenin belirli yapısal koşullar dolayısıyla biçimlendirildiğine ve inşa edildiğine yönelik tek taraflı açıklamalarıyla benzerlikler göstermektedir. Altıncısı; medyanın özne üzerindeki gözetim ve denetim unsurlarını ön plana çıkarmakla, içinde yaşanılan politik hayatın özne üzerindeki etkisi göz ardı edilmiştir. (Alver, 2007: 29-35).

Bu eleştiriler en nihayetinde Virilio düşüncesinin toplumsala ilişkin çözümleme biçimini hedef alsa da siyasetin hız mantığı uyarınca biçimlendiğine ilişkin güçlü eleştirilerini dikkate almak zorundadır. Virilio bir toplum kuramı geliştirmek yerine hız siyasetinin sınırlarını tartışmaya açması bakımından küresel dünyamızı biçimlendiren hız yarışlarının ekonomik, politik, askeri ve mekansal dönüşümlerini anlamamıza olanak sağlayan bir çerçeve çizmektedir. Bu yönüyle askeri güç, mekan, estetik, sinema, siyaset, enformasyon devrimi, kontrol ve denetim mekanizmaları gibi toplumsal hayatı biçimlendiren moderniteye içkin alanların yorumlanmasını içeren hipermodern bir kuramsal karşı çıkış olarak okunmalıdır (Armitage, 2017: 323).

Sonuç Yerine

Virilio'nun toplum çözümlemesi çağdaş dünyadaki bir dizi değişimi anlama açısından önemli bir yere sahiptir. Onun hız siyaseti olarak gördüğü askeri, mekansal, ekonomik değişim dinamikleri küresel düzenin işleyişini çözümleyecek bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Günümüzün küreselleşme eğilimi zaman-mekan ilişkilerinin yeniden biçimlenmesi olarak küresel akışı toplumsal ilişkilerin merkezine koymaktadır. Küreselleşmeyle birlikte iletişim ve ulaşım olanaklarının artışı, teknolojik ve bilimsel ilerlemeler yeni bir hız toplumunu ortaya çıkarmaktadır. Hız yoluyla oluşmakta olan bu toplumsal durum gündelik hayat deneyimini olduğu kadar bilimsel ve teknolojik yenilikleri de etkilemektedir. Örneğin, Büyük Hadron Çarpıştırıcısı ya da Formula 1 gibi araba yarışları ışık hızına ulaşmış yeni teknolojiler aracılığı ile toplumsal, siyasal, mekansal ilişkilerin gelecekte nasıl olacağına ilişkin bir öngörü geliştirmemize olanak sağlamaktadır (Virilio, 2012: 66-68). Virilio'nun dromoloji kuramı bu yönüyle yeni toplumun askeri, mekansal, kentsel, politik, bilimsel ve ekonomik dünyasını çözümleme girişimine yardımcı olur. Virilio'nun kuramsal perspektifinden bakıldığında askeri kentçiliğin küresel ölçekte yeni bir kent formu haline geldiğini söylemek mümkün. Gözetim tekniklerindeki artış, kentsel alanların kameralarla izlenmesi, internet ve sosyal medya araçlarının kişisel bilgilerin toplanması için kullanılması insanın denetlenmesine yönelik bir dizi uygulama biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Işık hızına ulaşan teknolojik altyapıyla donatılmış laboratuvarlarla birlikte bilimsel gelişmelerdeki hızlanma insan-doğa ilişkilerinde yeni bir boyut ortaya çıkarmaktadır. Modern çağın hız üretici araçları insanların dünya ölçeğinde mekansal akışkanlığını hızlandırdığı gibi günümüzdeki hız üretici araçlar da dünyanın mekansal sınırını aşan uzay seyahatlerini gündeme getirmektedir. Ekonomik hayatımız son otuz yılda hiç olmadığı kadar hız mantığı eşliğinde işlemektedir. Modern çağın hızlı olma düşmandan kaçma stratejisi günümüzde küresel sermayenin yerel veya ulusal ağlardan kaçma stratejisine dönüşmüştür. Sonuç olarak modern toplum askeri, mekansal, politik ve ekonomik bir örgütlenme olarak hızın mantığında nasıl bir değişim ortaya çıkardıysa Virilio'nun hipermodern toplum olarak okuduğu günümüz toplumları da hız üretici araçların çoğalmasıyla askeri, mekansal, siyasal ve

ekonomik olarak yeniden biçimlenmektedir.

KAYNAKÇA

Alver, F. (2007). Paul Virilio'nun Dromoloji Kuramının Eleştirel Değerlendirmesi, (Der: P.E. Yayıncıoğlu, V. Demir). *İletişim Yansımaları* İçinde (s. 11-38). İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Armitage J. (2000). *Beyond Postmodernism? Paul Virilio's Hypermodern Cultural Theory*. https://journals.uvic.ca/index.php/ctheory/article/download/14598/5751 adresinden 08.05.2017 tarihinde erişildi.

Armitage J. (2017). Paul Virilio, (Der: Anthony Elliott (Der.), Bryan S. Turner). *Çağdaş Toplum Kuramından Portreler* İçinde (s. 313-325). İstanbul: İletişim Yayınları.

Bröckling, U. (2001). *Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi* (Çeviren: V. Atayman), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çiğdem, A. (2009). *Aydınlanma Düşüncesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Giddens, A. (2004). *Modernliğin Sonuçları* (Çeviren: Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin Durumu* (Çeviren: S. Savran). İstanbul: Metis Yayınları.

Hauer T. (2015). Every Society Is Dromocratic: Speed And Philosophy, *Journal of Multidisciplinary Engineering Science and Technology*, Vol: 2 Issue 9, 2445-2448.

Hauer T. (2017). Dromoscopy and Philosophy. *Journal of Mass Communicat & Journalism*. Vol: 7: 326, 1-3.

Kellner, D. (1999). Virilio, War and Technology: Some Critical Reflections, *Theory, Culture and Society*, Vol: 16(5-6), 103-125.

Köse, H. (2014). *Şovenist İnşa: Medya Gösterisinin Ahlaki Kapsama Alanı Üzerine Eleştirel Metinler*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Land, R. (2006). *Networked Learning and the Politics of Speed: a Dromological Perspective*. http://www.networkedlearningconference.org.uk/past/nlc2006/abstracts/pdfs/P16%20Land.pdf adresinden 23.05.2017 tarihinde erişildi.

O'neıl, W. M. (2001). *Zaman ve Takvimler* (Çeviren: Ç. Öndem), İstanbul: İzdüşüm Yayıncılık.

Virilio, P. (1998). *Hız ve Politika* (Çeviren: M.Cansever), İstanbul: Metis Yayınları.

Virilio, P. (2003). *Enformasyon Bombası* (Çeviren: K. Şahin), İstanbul: Metis Yayınları.

Virilio, P. (2005). *Negative Horizon: An Essay in Dromoscopy* (Translated: M. Degener), London: Continuum.

Virilio, P. (2012). *The Great Accelerator* (Translated: J. Rose), Cambridge: Polity.